

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.33.1.10>

Orsolya Žagar Szentesi, Kristina Katalinić

MEHANIZAM PREFIGIRANJA SMJERNOG ZNAČENJA U MAĐARSKOME – U KONTEKSTU HRVATSKOG JEZIKA

dr. sc. Orsolya Žagar Szentesi, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
ozagar@ffzg.hr *orcid.org/0000-0002-5307-2767*

dr. sc. Kristina Katalinić, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
kristina.katalinic@gmail.com *orcid.org/0000-0002-9015-9263*

prethodno priopćenje

UDK 811.511.141'367.625

811.163.42'367.625

rukopis primljen: 18. studenoga 2019; prihvaćen za tisak: 14. siječnja 2021.

Fokusiranjem na prefiksaciju smjernog značenja, u ovom se radu ostvaruju dva cilja: prvo, detaljno se analiziraju različiti mehanizmi smjerne prefiksacije u mađarskom i u hrvatskom jeziku, a drugo, na temelju tih različitosti tumači se dosada neistraživani dio poteškoća u usvajanju prefiksacije u mađarskom kao inom jeziku. Osim što u mađarskom jeziku ima veći broj prefikasa i prefiksoidnih elemenata, i sam mehanizam prefigiranja podliježe strogim pravilima; prefiksima je moguće izraziti vrlo kompleksne pojmovne sadržaje kakve drugi jezici izražavaju drugim sredstvima (mahom prilogom ili imeničkim konstrukcijama), čak i kad u svom sustavu imaju prefikse. Zbog toga prefiksacija predstavlja poseban izazov u poučavanju i ovladavanju mađarskim kao inim jezikom, a jedna je od kritičnih točaka različita distribucija prefikasa smjernog značenja uz određene glagole u dva jezika – na tom području dosada nisu bila provedena istraživanja. Iako se na prvi pogled čini da se radi o semantički prozirnoj i razmjerno lako provedivoj tvorbi, izvor neprimjerene uporabe prefikasa može biti i činjenica da se mađarski prefiksi koji izražavaju značenje smjera udružuju s osjetno širim krugom glagola, nego prefiksi identičnih funkcija u hrvatskom jeziku,

uključujući i takve glagole koji sami po sebi ne ocrtavaju koncepte kretanja ili pozicioniranja. Prema našim zapažanjima kod studenata mađarskog kao inog jezika uporaba smjernih prefikasa uz takve glagole teže se automatizira, nego uz ostale glagole. Za dobivanje jasnije slike o opsezima poteškoća na tom planu, proveli smo testiranje o uporabi triju odabranih smjernih prefikasa (značenja 'u-', 'iz-' i 'pre-') kod studenata hungarologije čija se razina znanja kreće od B2 do C1 prema ZEROJ-u. Testiranjem smo željeli dobiti odgovor na sljedeća pitanja: utječe li na uporabu prefikasa uz određene mađarske glagole postojanje identičnog sklopa (prefiks + glagol) u hrvatskom jeziku, te postoji li razlika među pojedinim smjernim prefiksima mađarskog jezika s obzirom na učestalost, odnosno ispravnost uporabe.

Ključne riječi: *glagolski prefiksi; modifikatori smjera; mađarski kao ini jezik; usvajanje stranog jezika*

1. Polazište

Nakon kognitivnog obrata u lingvistici proteklih desetljeća glagolski su prefiksi, odnosno postupak prefiksacije kao tvorbeni postupak nedvojbeno u žarištu istraživačke pozornosti. Razlog pojačanog interesa proizlazi iz činjenice da su glagolski prefiksi jedni od temeljnih leksičko-gramatičkih elemenata (uz priloge i prijedloge ili – u nekim jezicima poput mađarskoga – mjesnih sufikasa) koji sudjeluju u konceptualizaciji prostornih relacija, a ti primarno prostorni elementi vrlo često imaju presudnu ulogu i u konstruiranju složenijih značenjskih shema neprostorne, apstraktne naravi – što je jedno od temeljnih postavki kognitivne semantike. Zbog brojnih posebnosti mađarskog prefiksalnog sustava mađarsko se jezikoslovlje već od pedesetih godina prošlog stoljeća – u okvirima tradicionalnog (strukturalističkog) opisa jezika – podosta bavilo prefiksima (J. Soltész 1959; Jakab 1972). Ipak, razvoj kognitivističke metodologije u proteklom periodu i u mađarskom je jezikoslovlju iznjedrilo niz novih i drugačijih pogleda na ovu inače osebujnu skupinu elemenata, te se pored klasičnih opisa sve više počela obraćati pozornost na semantičku rastezljivost kojom prefigiranje kao dinamični postupak sudjeluje u profiliranju ponekad vrlo složenih događajnih scenarija (npr. Szili 2003, 2005a, 2005b, 2009; Tolcsvay Nagy 2016). Upravo zbog spomenute semantičke rastezljivosti mađarski prefiksi tradicionalno predstavljaju izazovno područje i za razna primjenjenolingvistička razmatranja, a s obzirom na to da prefiksacija tradicionalno predstavlja posebnu problematiku za usvajanje mađarskog kao inog jezika, među njima treba istaknuti glotodidaktiku u okviru koje postoji nemalen broj relevan-

tnih radova o prefiksaciji. Dapače, s pravom možemo konstatirati da upravo ove ranije primjenjenolingvističke ili glotodidaktičke studije (kasnije ćemo o njima detaljnije) koje se bave poteškoćama u ovladavanju pravilnog prefigiranja u mađarskom kao stranom jeziku otvaraju vrata i mogućim drugačijim razmatranjima mađarske prefiksacije na teorijskoj ili tipološkoj razini, nudeći polazište za opis njihovih dosada neistraženih osebujnosti u konstruiranju složenijih scenarija.

Naš će rad pokušati upravo kroz prizmu primijenjene lingvistike (kroz domenu poučavanja/ovladavanja mađarskim kao stranim jezikom) ukazati na neke dosada neistražene kontrastivno-tipološke posebnosti mađarske prefiksacije. Smatramo da bi logičan nastavak ovoga rada mogao biti još razrađeniji teorijski opis fokusiranih pojava u vezi s prefiksacijom što bi obogatilo naša opća tipološka saznanja o prefiksima i prefigiranju.

1.1. Prefiksi kao gramatička i leksička kategorija u mađarskom jeziku

Prefiksi u mađarskom jeziku već se po svojim temeljnim morfo-semantičkim i sintaktičkim posebnostima razlikuju od prefikslnih sustava i mehanizama prefigiranja u drugim jezicima (Žagar Szentesi 2018: 20–22, 136). Najvažnije razlike između na prvi pogled vrlo slična dva prefikslna sustava, mađarskog i hrvatskog, osustavljuje u zadnjem poglavlju svoje nedavno objavljene monografije o mađarskim prefiksima Sučević Mederal (2020: 315–319). Prema spomenutim autorima radi se o sljedećim posebnostima mađarskog prefikslnog sustava: status riječi u gramatičkoj sistematizaciji; odvajanje od matičnoga glagola; ponekad vrlo kompleksno pojmovno značenje; te mogućnost da uz određene diskurzivne uvjete prefiksi preuzmu funkciju cijele rečenice. Različit morfološki status mađarskih prefikasa u odnosu na druge jezike ogleđa se u tome da se u mađarskoj gramatikografskoj tradiciji prefiksi mahom razmatraju u skupini tzv. relacijskih („nepromjenjivih”) riječi (a ne kao afiksi, kao u gramatikama mnogih drugih jezika¹). Razlog tomu, s jedne strane, leži zacijelo i u njho-

---

¹ Pripadaju li prefiksi gramatičkim (tvorbenim) ili leksičkim morfemima – tj. jesu li afiksi ili leksemi – iz aspekta funkcionalističkih metodologija u konačnici je manje presudno, budući da prema njihovom poimanju između pojedinih jezičnih razina i nema oštrih granica, nego su jezično-gramatički elementi skalarno raspoređeni unutar (i između) tih kategorija. Na temelju moguće klasifikacije prefikasa koju nam donosi Sučević Mederal (2020: 2–3) jasno nam je da i sama skupina elemenata u mađarskom jeziku koji se mogu zvati prefiksima

voj velikoj sintaktičkoj samostalnosti pod čime podrazumijevamo odvajanje prefiksa od glagola (donekle slično kao u njemačkome), a s druge strane, prefiksi u mađarskom često pokrivaju pojmovno vrlo kompleksne kategorije – za koje drugi jezici uobičajeno koriste priloge ili imenske izraze (npr. prefiksi sa značenjem ‘nazad’, ‘kući’, ‘ovamo’, ‘krivo’, ‘do kraja/uništenja’ i sl.²). Mnogi mađarski prefiksi ili prefiksoidi u drugim kontekstima funkcioniraju i kao prilozi, stoga granica vrste riječi kod prefikasa u odnosu na druge vrste također nije posve oštra, što znači da osim nekoliko desetaka prototipnih prefikasa postoji i niz onih koji se ne mogu smatrati posve tipičnim prefiksima. U tome leži i razlog zašto skupina prefikasa u mađarskom broji više desetaka elemenata, za razliku od bitno manjeg broja prefikasa u hrvatskom jeziku³. Formalna se autonomija mađarskih prefikasa, osim odvajanja od glagola, ističe i time što u izvjesnim okolnostima mađarski prefiks samostalno upotrijebljen može činiti i rečenicu⁴.

1.2. Prefiksi u poučavanju i ovladavanju mađarskim kao stranim jezikom

Upravo zbog mnogobrojnih strukturnih različitosti mađarskog prefiksalnog sustava u odnosu na druge jezike, ova tema predstavlja plodno tlo i za razne primjenjeno-lingvističke domene – kao što su znanost o prevodenju, te poučavanje i ovladavanje stranim jezicima.

Pri ovladavanju i poučavanju mađarskog kao stranog jezika (uobičajenom mađarskom kraticom: MIJ) usvajanje kompetentne uporabe prefiksacije predstavlja jedno od najkompleksnijih područja. Na tu su problematiku već krajem devedesetih upozoravali brojni autori na temelju svojih iskustava u radu s homogenim učeničkim skupinama (skupine s istim materinskim jezikom) na raznim inozemnim visokim učilištima gdje

---

nije ni približno homogena jer u njoj osim protoipnih prefikasa nalazimo velik broj tzv. prefiksoida koji su na marginama svoje kategorije jer ne udovoljavaju svim kriterijima da budu smatrani prefiksima (Sučević Međeral 2020: 298–299).

² Govorimo o mađarskim prefiksima *vissza-*, *haza-*, *félre-*, *agyon-* i *tönkre-*.

³ Prema Sučević Međeralu (2020: 315) „čak i najkonzervativnije procjene navode 30-40 elemenata koji se nesumnjivo mogu okarakterizirati kao prefiksi”, a postavi li se kriterij malo šire, dolazimo do brojke od oko 90 prefikasa i prefiksoidnih elemenata u mađarskom jeziku.

⁴ U vrijednosti potvrdnog odgovora na rečenično pitanje: *-ELvitted?* – *EL*. ‘-Jesi li ga *OD*nio? – *Da*. [dosl. *OD*.]

se poučava mađarski jezik (npr. Máté 1999: 96–97; Korompay 1999: 82; Gheno 1999: 40; Sömjénné Csécsy 1999: 177–178; Fazakas 2003; Varga 2006), a njihove konstatacije potvrđuju i studije mađarskih jezikoslovaca čija se iskustva temelje na praksi s jezično heterogenim skupinama (npr. Szili 1999, 2006; Dóla 2004). **Sve to ukazuje da prefigiranje učenike mađarskoga kao stranog jezika stavlja pred velik izazov, bez obzira na njihov prvi jezik.**

Od mnogih izvora tipičnih pogrešaka zbog kohezije ovog rada spomenut ćemo samo nekoliko njih radi ilustracije. Prvo, odvajanje prefiksa uključuje čak dvije formacije: prefiks može doći iza glagola u tzv. postponirani/inverzni položaj (glagol + prefiks), odnosno između prefiksa i glagola može se umetnuti neki pomoćni ili modalni glagol pri čemu se sve tri riječi pišu odvojeno (po modelu „prefiks + pomoćni/modalni element + glagol”⁵). Postoji sedam različitih kriterija pod čijim utjecajem dolazi do inverzije prefiksa i glagola u mađarskom jeziku. Većina je gramatički uvjetovana (npr. predikat u imperativu, upitna rečenica s upitnom zamjenicom i sl.), dok je jedan kriterij posve pragmatičke naravi jer se veže uz obavijesno ustrojstvo rečenice – točnije, postponiranje prefiksa može uslijediti i kada se obavijesni vrh (informacijski najvažniji dio) rečenice s predikata prebaci na neku od dopuna ili dodatak. Adekvatna primjena fokusnih rečenica, to jest prepoznati kada neku rečenicu treba, unutar jedne veće komunikacijske cjeline, kreirati prema pravilima fokusiranja i s primjerenim redom riječi (što uključuje i inverziju unutar prefigiranih glagola) uistinu je velik izazov, jer zahtijeva puno kompleksniji mentalni napor, nego u slučajevima kada do inverzije dolazi zbog nekog automatiziranog gramatičkog pravila.

Drugačiji tip poteškoća proizlazi iz derivacijske uloge prefikasa s kojom se susrećemo kada spajanjem prefiksa i glagola nastaje semantički neproziran, „nepredvidljiv” sklop značenja, što je tipičan slučaj leksikalizacije prefigiranih konstrukcija prisutan i u mnogim drugim jezicima, pa tako i u hrvatskome. O problematici usvajanja i automatizacije takvih konstrukcija u nastavi hrvatskog kao inog jezika pišu Matovac i Udier (2016) te Udier, Mikelić Preradović i Boras (2017), a o istoj problematici vezanoj za mađarski detaljnije usp. Szili (1999) i Dóla (2004).⁶

⁵ Prema tome ekvivalent hrvatskog sklopa modalnoga glagola i prefigiranog infinitiva *želim izaći izgleda ovako: ki akarok menni*, po shemi „iz želim ići”.

⁶ O daljnjim tipovima pogrešaka govore Mikes, Keck i Babić (1982) koji među tipičnim pogreškama učenika mađarskog kao stranog jezika sa srpskim kao materinskim jezikom

U odnosu na ove dvije vrste poteškoća u vezi s prefiksacijom moglo bi se činiti kao da upotreba prefikasa u njihovoj izvornoj ulozi – označavanje smjera kretanja ili pomicanja⁷ – nameće razmjerno manje problema, budući da su sklopovi smjernih prefikasa i njihovih tipičnih glagola (kretanja ili pomicanja) najčešće semantički prozirni oblici, pa su takvi sklopovi – zbog predvidljivosti njihova ukupna značenja – lako pristupačni stranim učenicima i za konstruiranje u spontanoj jezičnoj uporabi. Osim toga, na planu smjernog prefigiranja mađarski i hrvatski jezik pokazuju u suštini podudarne mehanizme, utoliko što u oba jezika mnoštvo glagola kretanja i pomicanja vrlo lako uz sebe vežu smjerne prefikse, pa zahvaljujući tome postoji širok krug identično ustrojenih glagolskih sklopova s identičnim kompozicionalnim značenjem: m. *KImegy* ~ hr. *IZaći*, m. *ÁTfut* ~ hr. *PREtrčati*, m. *BErepül* ~ hr. *Uletjeti*, m. *ELsétál* ~ hr. *ODšetati*, m. *Kitántorog* ~ hr. *IZbauljati*, m. *ÁTrohan* ~ hr. *PREjuriti*, m. *BEdob* ~ hr. *Ubaciti*, m. *ÁTvisz* ~ hr. *PREnijeti* i sl.

1.3. Razlike smjernog prefigiranja u mađarskom i u hrvatskom jeziku

1.3.1. Uspoređujući leksičke sustave hrvatskoga i mađarskog jezika, kao i mehanizme smjernog prefigiranja (pod čime podrazumijevamo dodavanje prefiksa konkretnog smjernog značenja nekom glagolu, pri čemu takav izraz ima značenje ‘u tom smjeru činiti nešto’, ‘u tom smjeru se događa nešto’) dolazimo do spoznaje da se sheme smjerne prefiksacije donekle ipak razlikuju u ta dva jezika (o tome još Žagar Szentesi – Katalinić 2017). Naime, u usporedbi s hrvatskim, u mađarskom jeziku postoji očigledno širi krug glagola koji se mogu spojiti sa smjernim prefiksom, o čemu nam govore i sljedeći primjeri: *KIfordul a garázsból* ‘IZskretati iz garaže’, *ÁTsiet a folyosón* ‘PREžuriti se kroz hodnik’, *BEcsorog (az eső) a házba* ‘Ucuriti (kiša) u kuću’. U navedenim mađarskim primjerima glagoli kretanja ‘skretati’, ‘žuriti se’ i ‘curiti’ združuju se s raznim smjernim prefiksima, dok identične pojmovne konstrukcije u hrvatskom ne možemo izraziti jednako ustrojenim glagolskim formama, nego se moraju upotrijebiti drugačiji, analitički izrazi:

---

spominju uporabu „nepotrebnih prefikasa”, ali i obrnutu pojavu kada učenik ne stavlja prefiks u rečenicu gdje bi on trebao doći.

⁷ U oba jezika prefiksi su mahom nastali iz skupine elemenata koji su izvorno označavali prostorne, i to smjerne odnose, a imali su uglavnom priložnu funkciju (Šarić 2014: 31; Bárczi, Benkó i Berrár 1967: 397–398).

- (1) m. *KIfordul*: hr. *IZskretati → skrećući izaći, izvesti se;
- (2) m. *ÁTsiet*: hr. *PREžuriti se → žureći prelaziti;
- (3) m. *BEcsorog*: hr. *Ucuriti → curiti unutra, u nešto i sl.

1.3.2. Druga značajna razlika na ovom području pokazat će se u činjenici da osim dinamičkih glagola (glagola kretanja i pomicanja) u mađarskom i širok krug drugih glagola (u daljnjem tekstu zvat ćemo ih „glagolima nekretanja”) može na sebe primiti smjerne prefikse, kao što pokazuju sljedeći primjeri:

- (4) m. *KIhallatszík*: hr. *IZčuti se (glazba iznutra dopire prema van, npr. i na ulicu);
- (5) m. *ÁThallatszík*: hr. *PREčuti se (vikanje iz jedne prostorije dopire u drugu, susjednu sobu);
- (6) m. *BEhív*: hr. *Uzvati (pozvati koga izvana da dođe/uđe u sobu);
- (7) m. *FELnéz*: hr. *GOREgledati (pogledati gore, npr. na nebo, iz niže perspektive);
- (8) m. *LEkiabál*: hr. *DOLEvikati (vikati s kata u prizemlje), i sl.

Premda navedeni glagoli nisu glagoli kretanja ili pomicanja, mikrostruktura radnje koju oni opisuju ipak uključuje određenu vrstu usmjeravanja događaja u nekom pravcu, ili im se barem može pripisati takav element značenja (Szili 2005: 157–158). U semantičkoj strukturi takvih oblika uz eksplicitnu radnju (izraženu samim glagolom) – upravo uslijed prefiksacije – javlja se i jedan drugi, neizrečeni ili implicitni događaj, ili izvjesna dodatna informacija vezana za glavni događaj: npr. iz konstrukta *BEhív* (‘Uzvati’) osim glavne semantičke komponente ZVATI, može se iščitati i sljedeće: agens se u odnosu na paciensa radnje nalazi u unutrašnjosti nečega, dok je potonji „vani”, a ciljani učinak/rezultat agensove radnje jest da paciens također dospije u unutrašnjost. Sličnu višeslojnu strukturu radnje otkrivaju mađarski glagoli poput *KImerészkedik* ‘usuditi se izaći od nekud’ (od prefiksa *ki-* ‘iz’ i glagola *merészkedik* ‘usudivati se’); *ELriaszt* ‘plašenjem potjerati koga’ (od prefiksa *el-* ‘od’ i glagola *riaszt* ‘plašiti, strašiti’); *BEcsempész* ‘krijumčarenjem uvesti/unijeti nešto u unutrašnjost’), i sl. U svojoj pionirskoj monografiji o mađarskim prefiksima višeslojnosti akcije kod nekih smjerno prefigiranih glagola dotiče se i mađarska jezikoslovka

Katalin J. Soltész (J. Soltész 1959: 89, 109), nazivajući ovakve prefigirane glagole „pregnantnim glagolima” (*pregnáns igék*) ili „glagolima dvojne radnje” (*kettős cselekvésű igék*), dok Katalin Szili (2005: 158) o istoj pojavi govori kao o tipičnim primjerima konceptualnog pretapanja.

1.3.3. Ovo pitanje dodatno usložnjava postojanje naizgled identičnih parova prefigiranih glagola (sastavljenih od međusobno ekvivalentnih sastavnica) u hrvatskom i u mađarskom jeziku čija se značenja u manjoj ili većoj mjeri razlikuju, poput oblika *Kihív* ‘pozvati nekoga van’ (*ki-* ‘iz’ + *hív* ‘zvati’), *BElát* ‘vidjeti unutra’, ‘dosezati pogledom u unutrašnjost nečega’ (*be-* ‘u-’ + *lát* ‘vidjeti’). Dok su značenja mađarskih konstrukcija posve prozirna jer obje sastavnice sudjeluju u formiranju značenja sa svojim osnovnim rječničkim značenjem, formalno podudarni hrvatski sklopovi *izazvati* i *uvidjeti* leksikalizirani su oblici čije značenje ne odražava (ili samo u manjoj mjeri označava) temeljno značenje prefiksa. S druge strane, postoje parovi identično građenih smjerno prefigiranih glagola gdje se i u hrvatskom obliku zadržava osnovno značenje obiju sastavnica, međutim uporabne sredine ili konteksti u kojima se ti oblici javljaju nisu nužno isti u dva jezika. Ilustrativan je primjer za takvo kontekstualno razlikovanje para glagola, mađarskog *BEhoz* (*be-* ‘u-’ + *hoz* ‘nositi’) i hrvatskog *Unijeti*: naime, uporaba mađarskog glagola posve je široka, bez ograničenja koja bi se odnosila na semantička obilježja dopuna i modifikatora⁸ uz glagol, dok se oblik *unijeti* (u konkretnom značenju) u hrvatskom jeziku ne može posve neutralno koristiti za bilo koje pomicanje nekog predmeta prema unutrašnjosti:

(9) *Beteg vagyok és fekszem a szobámban. Anyám délben BEhozta az ebédet.*

(10) *Bolestan sam i ležim u svojoj sobi. Mama mi je u podne DOnijela /*Unijela ručak.*

Iz ovog primjera vidljivo je da u hrvatskoj ekvivalentnoj rečenici prikazana situacija ne omogućuje uporabu glagola *unijeti*, nego se koristi prostorno shematičniji izraz *donijeti* na čijoj se površini ne elaborira prostorni koncept „prema unutra” tj. da je majčino kretanje usmjereno prema unutrašnjosti sobe. Čini se da glagol *unijeti* u elementarnom prostornom značenju u hrvatskom jeziku pretpostavlja mnogo specifičnije figure ili referencijski okvir,

⁸ Terminima *dopuna* i *modifikator* koristimo se u smislu kako ih definiraju Belaj i Tanecković Faletar (2017: 266).

npr. da predmetu pomicanja prirodno nije mjesto unutra (*unijeti limunovo drvo u kuću, košnicu u zgradu, i sl.*). Nasuprot tome, u mađarskom uz ekvivalentni izraz *BEhoz* takva se ograničavanja ne vežu, nego se taj izraz neutralno koristi za lociranje objekta izvana prema unutrašnjosti, bez specifičnih semantičkih oznaka.

2. Pretpostavke u vezi s usvajanjem smjerne prefiksacije

S obzirom na opisane razlike kako u mehanizmima smjernog prefigiranja, tako i u kontekstima uporabe postojećih formalno identičnih glagolskih parova u dva jezika, određene se poteškoće u vezi sa smjernim prefigiranjem – unatoč naizgled jednostavnog postupka – javljaju i pri učenju mađarskog kao stranog jezika⁹.

Prema našim zapažanjima u glotodidatičkoj praksi, učenici/studenti mađarskog kao stranog jezika smjerne prefikse ne upotrebljavaju uvijek ispravno uz glagole koji se u hrvatskom jeziku ne kombiniraju sa smjernim prefiksima. Točnije, zbog nepostojanja paralelne prefiksalne konstrukcije u hrvatskom, smjerno eksplicitnom prefiksacijom manje su se skloni koristiti u slučajevima kada bi inače mađarski jezik dopuštao (ili čak propisuje) da se dotični koncept događaja izražava takvim prefiksalmim izrazom. Npr. za opis situacije kada zaposlenici stoje u hodniku, te ih je ravnatelj pozvao u svoj ured (*POzvati u ured*) mađarski će prototipno koristiti formulaciju koja odgovara shemi 'Uzvati u ured' (*BEhív az irodába*)¹⁰. Učenici mađarskog kao stranog jezika očekivano će rjeđe koristiti ovaj prefiks, dok će se puno češće odlučivati za prostorno neutralni prefiks, ili će ga posve izostaviti:

(11) * *az igazgató Øhívott az irodába* ('ravnatelj me je Øzvao u ured')

(12) * *az igazgató MEGhívott az irodába (be)*¹¹ ('ravnatelj me je POzvao u ured')

---

⁹ Dakako, slični se problemi mogu javljati i prilikom učenja hrvatskog kao inog jezika, samo s drugačijim konkretnim pojavama pogrešaka.

¹⁰ S obzirom na to da je [ured] u odnosu na [hodnik] konceptualiziran kao 'unutrašnjost'.

¹¹ U zagradi navedeni oblik (*be*) iza imenice upućuje na učestaliju pojavu *kada studenti umjesto smjernog prefiksa uz glagol vežu prefiks koji perfektivira (ili ga sasvim izostavljaju), ali je prostorno neutralan, dok usmjerenost radnje pojačavaju dodajući neki prilog ili neki drugi prefiks smjera koji smjeste iza imenice s ekvivalentnim adverbijalnim nastavkom (po shemi 'POzvati UNUTRA u sobu').*

U vezi s ovom temom javlja se nekoliko pitanja, ali istraživanje koje ćemo u ovom radu kratko opisati ograničava se na sljedeće: 1. Postoji li veća sklonost studenata k smjernoj prefiksaciji u mađarskom kao stranom jeziku kod onih glagola koji se i u hrvatskome kombiniraju sa smjernim prefiksima (većinom glagoli kretanja i pomicanja, poput *ulaziti*, *pretrčati*) u odnosu na druge glagole? 2. Postoji li razlika među pojedinim smjernim prefiksima mađarskog jezika po učestalosti/ispravnosti upotrebe kod studenata?

3. Opis istraživanja i hipoteze

Kako bismo ispitali u kojoj mjeri su usvojive sheme spajanja smjernih prefikasa i glagola iz perspektive mađarskog kao stranog jezika, proveli smo kratko istraživanje u kojemu je sudjelovalo trideset studenata diplomskog studija hungarologije, izvornih govornika hrvatskog jezika, na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Riječ je o ispitanicima čija se razina znanja kreće od B2 do C1 prema ZEROJ-u. Ispitanicima tema ispitivanja nije bila unaprijed najavljena, niti su izvan okvira redovite nastave sudjelovali na bilo kakvoj dodatnoj radionici posvećenoj glagolskim prefiksima. U okvirima redovne nastave iz jezičnih vježbi i gramatike mađarskog jezika prefiksi se obrađuju sustavno, na početku učenja tumače se primarna značenja vezana uz smjer i glagole kretanja, a potom tijekom studija i ostale njihove funkcije (vidska, tvorbeni).

Ispitanici su rješavali dva tipa testa formirana s glagolima koji se po konceptu radnje u mađarskom mogu kombinirati sa smjernim prefiksima *át-*, *be-* i *ki-*. Prefiks *át-* prototipno označava PRELAZAK, kretanje preko neke površine da bi se od ishodišne točke stiglo do cilja (odgovara hrvatskim prefiksima *pre-* i *nad-*), odnosno PROLAZAK, kretanje kroz omeđeni prostor (odgovara hrvatskom prefiksu *pro-*). Prefiksi *be-* i *ki-* u svojim prototipnim značenjima odgovaraju hrvatskim prefiksima *u-* i *iz-* te ih u tom smislu možemo promatrati kao antonimske parnjake. U tim primarnim funkcijama označavaju ULAZAK u neki zatvoreni prostor, odnosno IZLAZAK iz njega.

U prvom testu ispitanici su trebali s hrvatskog na mađarski prevesti 18 rečenica koje sadrže klasične glagole kretanja i pomicanja s prefiksima *át-*, *be-* i *ki-*. Ova shema prefigiranja u dva se jezika poklapa, stoga svi zadani hrvatski prefiksadni glagoli imaju svoje ekvivalente u mađarskom. Naša je hipoteza bila da će u ovom zadatku postotak točnih odgovora zbog pok-

lapanja shema biti vrlo visok. Vrijeme za rješavanje zadatka bilo je ograničeno, ispitanicima su hrvatske rečenice prikazivane u powerpoint-prezentaciji, pojedninačno, jedna za drugom. Također su dobili uputu da zapišu onaj prefiksadni glagol koji im prvo padne na pamet i da puno ne razmišljaju kako bi se dobile rečenice slične onima kakve bi ispitanici producirali spontano u stvarnim govornim situacijama. U primjerima u kojima nismo bili sigurni da će ispitanici znati koji glagol treba izabrati, ponudili smo im ga ispod rečenice kako bi se mogli usredotočiti prvenstveno na izbor prefiksa koji su trebali dodati glagolu.

Drugi tip testa ispitanici su dobili na papiru, a sastojao se od 22 rečenice na mađarskom jeziku u kojima je uz zadani glagol nedostajao prefiks koji su trebali upisati. Za razliku od prvog testa, ovdje su bili ispitivani glagoli koji se kombiniraju sa spomenutim prefiksima, ali koji nemaju svoje ekvivalente u hrvatskom jeziku. Osim glagola kretanja i pomicanja čiji se hrvatski ekvivalenti u tim značenjima kombiniraju s prijedložnim izrazom (npr. *Átmászik – penjati se PREKO ČEGA*), u ovaj zadatak uključili smo i glagole nekretanja koji se kombiniraju s prefiksima za smjer (npr. *Klnéz – pogledati prema VAN*) što je učestala shema smjernog prefigiranja u mađarskom (usp. točku 1.3.2.). Budući da glagoli iz ovog testa nemaju svoje ekvivalente u hrvatskom jeziku, naša je hipoteza bila da će postotak točnih odgovora u ovom testu biti manji u odnosu na prvi test, te da će glagoli nekretanja polučiti slabije rezultate od glagola kretanja i pomicanja. Također nas je zanimalo hoće li se među pojedinim prefiksima pokazati razlika u učestalosti i ispravnosti uporabe, te koji će prefiks biti najčešća zamjena u netočnim odgovorima.

4. Analiza rezultata istraživanja

4.1. Test 1

Ispitanici su u zadatku s prijevodom rečenica s hrvatskog na mađarski u kojima je predikat prefigirani glagol čija se shema podudara u oba jezika dali ukupno 83% točnih odgovora. Iako je već ovaj postotak relativno visok, pojedine rečenice imaju čak između 93% i 100% točnih odgovora. Takve su primjerice rečenice (13) i (15) s prefiksom *be-* 'u-', te rečenica (14) s prefiksom *ki-* 'iz-'.

- (13) Djeca su se igrala u kupaonici, a majka je bila na terasi.
Kad je čula buku, *Ujurila* je u kupaonicu.

‘A gyerekek a fürdőszobában játszottak, az anyukájuk pedig a teraszon volt. Amikor meghallotta a zajt, *BErohant* a fürdőszobába.’

- (14) Za dva sata *ISpumpali* smo vodu iz podruma.

‘Két óra alatt *KIpumpáltuk* a vizet a pincéből.’

- (15) U spavaću sobu slučajno je *Uletio* jedan velik šišmiš.

‘A hálószobába véletlenül *BErepült* egy nagy denevér.’

Niži postotak točnih rješenja kod pojedinih rečenica ipak upućuje na neke poteškoće u primjeni ove sheme prefigiranja. Samo 50% točnih odgovora dobila je rečenica (16) s glagolom *Ujahati* (*na stazu*) koji je na mađarski trebalo prevesti s glagolom *lovagol* (‘jahati’) i prefiksom *be-*, ali mu je velik broj ispitanika pridružio prefkis *el-* ‘od-’ (*ELlovagol* a *pályára* ‘odjahati na stazu’), premda STAZA predstavlja omeđeni prostor koji se **naspram periferije** konceptualizira kao UNUTRA na što upućuje i prilog *vani* u prvoj surečenici.

- (16) Džokeji su *vani* čekali, ali su iznenada *Ujahali* na stazu jer su konji bili nestrpljivi.

‘A zsokéek kint vártak, de hirtelen *BElovagoltak* a pályára, mert a lovak türelmetlenek voltak.’

Slično tomu, i u prijevodima rečenice (17) s glagolom *izmarširati* javlja se prefiks *el-* ‘od-’ (*ELvonul* ‘odmarširati’), premda navedeni hrvatski glagol ima svoj ekvivalent u mađarskom s istim prefiksom (*KIvonul*). Konkretno u ovoj rečenici „glavni trg” predstavlja otvoreni, neomeđeni prostor na koji vojnici dospjevaju izlaskom iz omeđenog mjesta (neizrečena ‘vojarna’) koji se u usporedbi s njim konceptualizira kao UNUTRA. Fokus na cilju radnje i neizricanje tog omeđenog mjesta u rečenici može biti uzrokom nesigurnosti u uporabi prefiksa *ki-* kojemu je prototipno značenje upravo njegovo napuštanje.

- (17) Vojnici svake nedjelje *IZmarširaju* na glavni trg.

‘A katonák minden vasárnap *KIvonulnak* a főtérré.’

Tendencija pojačane uporabe prefiksa *el-* ('od-'), koja se pokazala već u ovom segmentu istraživanja mogla bi se objasniti time da su ispitanici svjesni potrebe za ubacivanjem nekog prefiksa koji bi pojačao koncept usmjeravanja radnje (s obzirom da se radi o dva iznimno „dinamčna” glagola), ali nisu odabrali preciznije elaborirane *be-* 'u-' i *ki-* 'iz-', nego su upotrijebili *el-* 'od-' kao posve shematski marker za prostornost koji se ne referira na razliku UNUTRA ~ VAN, nego na subjektivnu kategoriju UDALJAVANJA.

Nešto veći postotak točnih odgovora (76%), ali ipak iznenađujuće nizak s obzirom na postojanje evkvivalenta, pokazuje primjer glagola *izliti* u primjeru (18) kojemu je više ispitanika pridružilo prefiks *le-* koji označava smjer kretanja prema dolje (*LEönt – lijevati DOLJE*). Iako je takvo prefigiranje također moguće u mađarskom, taj sklop ima posve specifično leksikalizirano značenje i u ovom kontekstu nikako nije primjenjiv. Može se pretpostaviti da je razlog dominacije prefiksa *le-* u netočnim odgovorima to što glagol *lijevati* već u svom osnovnom semantičkom sadržaju uključuje konceptualni segment „prema dolje”, pa su ispitanici očito imali potrebu tom segmentu pridati jači izraz i na površini.

(18) *IZlio* je vodu kroz prozor na ulicu.

‘*KIöntötte* a vizet az ablakon az utcára.’

Najujednačenije rezultate, odnosno najveći broj točnih odgovora u ovom testu polučili su primjeri s prefiksom *át-* 'pre-/nad-/pro-'. Postotak točnih prijevoda rečenica s ovim prefiksom kreće se između 80% i 90%. Zanimljiv je primjer glagola *točiti* u primjeru (19) za koji smo, bez obzira na visok postotak točnih odgovora (80%), dobili i prijevode s prefiksom *ki-* (*KIönt* 'istočiti') premda dopuna *iz jedne šalice u drugu* jasno upućuje na logičnost uporabe prefiksa *át-*.

(19) *PREtočio* je čaj iz jedne šalice u drugu.

‘*ÁTtöltötte* a teát az egyik csészéből a másikba.’

4.2. Test 2

Ukupno gledajući, rezultati testa s nadopunjavanjem očekivano pokazuju značajno niži postotak točnih odgovora (ukupno 37%) za sva tri prefiksa, neovisno o konceptu radnje (kretanje i nekretanje) jer su se u mađarskim rečenicama koje su ispitanici trebali nadopuniti prefiksima nalazili glagoli koji u hrvatskom nemaju identičnu mogućnost smjernog prefigiranja.

4.2.1. Prefigirani glagoli kretanja i pomicanja

Premda smo više točnih odgovora očekivali u rečenicama s glagolima kretanja i pomicanja, nego s glagolima nekretanja, upravo su rečenice s takvim konceptom radnje dobile najmanje točnih odgovora. Razdijeljeno prema prefiksima omjer netočnih odgovora najveći je bio u rečenicama u kojima se očekivao prefiks *ki-* ('iz-') kao u primjerima (20) i (21).

(20) Kitoltam a kerékpárt az utcára, felültem, és *KIbicikliztem*
a város szélén levő tanyára.

'Izgurao sam bicikl na ulicu, sjeo na njega i *ODbiciklirao*
[dosl. iz-biciklirati] na salaš na rubu grada.'

(21) Itt a tavasz, ideje *KIültetni* a verandán levő virágokat a szabadba.

'Stiglo je proljeće, vrijeme je da *PREsadimo* [dosl. iz-sadimo]
cvijeće s verande u vrt.'

Glagol u rečenici (20) koja je polučila samo 3% točnih odgovora, primjer je specifičnog (ali učestalog) predočivanja prostornih odnosa u mađarskom jeziku kada se prefiksima *ki-* i *be-* izražava smjer kretanja na relaciji zatvoreno vs. otvoreno ili središte vs. periferija. Tako npr. grad koji je konceptualno shvaćan kao SREDIŠTE, u odnosu na selo uvijek je spremnik zatvorenog tipa, pa je uobičajena formulacija *bementem a városba /faluról/ – otišao* [dosl. ušao] *sam u grad /sa sela/*; ili u obrnutom smjeru: *kimentem a városból /falura/ – otišao* [dosl. izašao] *sam iz grada /na selo/*. Prefiks *ki-* kod ovog glagola izražava izlazak iz središta (grada) prema periferiji (na rub grada, selo), a kao njegova najčešća zamjena – jer hrvatski prefiks *iz-* ne ostvaruje ovakvu značenjsku shemu – javlja se prefiks *el-* koji slično hrvatskom *od-* primarno znači udaljavanje, bez preciznijeg profiliranja odnosa UNUTRA ~ VAN (*ELbicikliztem – ODbiciklirao sam*). U primjeru (21) koji je imao samo 13% točnih odgovora, prefiksalni glagol *KIültet* također označava usmjerenost radnje od unutra prema van (cvijeće se u proljeće iznosi iz zatvorenog prostora i sadi vani, npr. u vrtu). U hrvatskom glagol *presaditi* ukazuje da se biljka premješta s jednog mjesta na drugo, ali odnos „van naprama unutra”, koji u mađarskom elaborira prefiks *ki-*, ovdje nije izražen u samoj glagolskoj konstrukciji, nego se iščitava iz drugih leksičkih komponenata rečenice. U ovoj rečenici najčešća je zamjena prefiks *át-* ('presaditi'), očigledno zbog toga što on čini **doista najuvreženiji i najuobičajeniji prefik-**

salni spoj uz glagol *ültet* ('saditi'), stoga je ispitanicima prva asocijacija bila upravo taj prefiks.

Sljedeći primjeri (22–24) pokazuju tendenciju zamjene prefiksa *be-* ('u-') i *át-* ('preko-') shematičnijim prefiksom *el-* (što je primijećeno već u prvom testu) koji u mađarskom pokriva značenje udaljavanja u nespecificiranom smjeru. Postotak točnih odgovora kod ovih rečenica kreće se od 16% (24) do 56% (22). U primjeru (22) većem postotku točnih odgovora mogao je pripomoći i adverbijalni nastavak *-ba* 'u+Acc' koji se slaže s prefiksom (*BEsietett a kórházBA*) premda je konceptualizacija „bolnice” kao SREDIŠTA posve neobična iz perspektive hrvatskih govornika. U rečenici (23) prefiks *be-* uz glagol *nyúl* izražava pružanje ruke u neko usko, omeđeno mjesto, a to se pomicanje prema iza konkretizira upravo prefiksom. Hrvatski ekvivalent ovog glagola bio bi *posegnuti*, *pružiti* /*ruku*/ *unutra* pri čemu se radnja konkretizira dopunom. Glagol *áthajt* u rečenici (24) signalizira prelazak nekom putanjom iz jednog prostora (pašnjaka) u drugi, ali se čini da je neizrečenost te putanje – odnosno samo oskudno leksičko označavanje 'onog drugog' atributom *szomszéd* 'susjedni' – navela ispitanike da ipak ne upotrijebe ovaj prefiks. U svim navedenim rečenicama, slično prethodnim primjerima, najčešća je zamjena prefiks *el-* 'od-'.

- (22) Tíz perc alatt *BEsietett* a kórházba, mert telefonáltak neki, hogy megszületett a kislia.

'Za deset je minuta *ODjurio* [dosl. *u-jurio*] u bolnicu jer su mu telefonirali da mu se rodio sin.'

- (23) Napok óta keresem a *szótáramat*. Ahogy *BEnyúltam* a szekrény mögé, végre ott megtaláltam.

'Danima tražim rječnik. Kako sam *posegnuo* [dosl. *u-posegnuo*] iza ormara, tako sam ga konačno pronašao.'

- (24) A tehenek a ház mögötti réten legeltek. Peti hamar *ÁThajtotta* őket a szomszéd legelőre.

'Krave su pasle na livadi iza kuće. Peti ih je *potjerao* [dosl. *pre-tjerao*] na susjedni pašnjak.'

Na kraju spomenimo i rečenice s najvišim postotkom točnih odgovora u ovom zadatku, a to su primjeri (25) sa 70% i (26) sa 73%. Ovakvim rezultatima mogle su pomoći i eksplicitno izrečene dopune uz glagole, osobito u

rečenici (26) u kojoj se poklapaju prefiks i adverbijalni sufiks (*BEszivárog a lakásBA*).

(25) Ahogy a teremben ülők megérezték a földrengést, rögtön
KImenekültek az épület elé.

‘Čim su oni koji su sjedili u dvorani osjetili potres, odmah
su *pobjegli van* [dosl. *iz-bjegli*] pred zgradu.’

(26) Ha nagyon esik az eső, az ajtó alatt gyakran *BEszivárog* a víz a lakásba.

‘Kada jako pada kiša, voda često ispod vrata *prodre* [dosl. *u-prodrijeti*] u stan.’

4.2.2. Prefigurirani glagoli nekretanja

Kod prefiguriranih glagola nekretanja najviše točnih odgovora (80%) i (63%) polučile su rečenice (27) i (28). Rezultat je zanimljiv jer dani glagoli nemaju svoje ekvivalente u hrvatskom, međutim čini se da je sama konceptualizacija radnje uz konkretno izrečene dopune koje se slažu s prefiksima na neki način logična (‘nekoga pustiti iz omeđenog prostora’ aktivira i koncept *PREMA VAN* ili ‘zrake sunca prodiru u omeđeni prostor te ga obasjavaju’ povlači za sobom koncept *ULASKA* u taj prostor), bez obzira na – na prvi pogled – neobičan spoj prefiksa s glagolom nekretanja. Sličan je i primjer (29) u kojem glagol *benéz* označava da je netko izvana, kroz prozor gledao u unutrašnjost kuće (ova je rečenica imala nešto manje točnih odgovora, 45%).

(27) A bírók enyhítették a bankrabló büntetését, és korábban
KIengedték a börtönből.

‘Sudci su pljačkašu banke ublažili kaznu i ranije ga *pustili iz* [dosl. *iz-pustili*] zatvora.’

(28) Három óra után már *BEsüt* a nap a lakásba, ezért délután
itt még világosabb van.

‘Iza 3 sata sunce već *obasja* [dosl. *u-sja u*] stan, zato je poslijepodne ovdje još svijetlije.’

(29) Sétálgatott az épület előtt és a nyitott ablakon többször
BEnézett a lakásba.

‘Šetao je ispred zgrade i kroz otvoreni prozor više puta *pogledao* [dosl. *u-gledao*] u stan.’

Kao što je već rečeno, ne smijemo isključiti mogućnost da je u ovim je rečenicama s druge strane na izbor pravilnog prefiksa mogla utjecati i dopuna. U rečenici (27) radi se o prototipnom značenju prefiksa *ki-* ‘iz-’, napuštanje zatvorenog mjesta, koji se javlja u kombinaciji s adverbijalnim nastavkom *-bÓl* ‘iz+Gen’ (*KIengedték a börtönBŐL – pustili su ga IZ zatvora*), dok se u sljedeća dva primjera (28, 29) prefiksi podudaraju s adverbijalnim nastavcima (*BEsüt i BEnézett a lakásBA*).

Rečenica (30) ističe se time što je kod nje registriran najniži postotak točnih odgovora (svega 10%) što ukazuje na to da u konceptu radnje izraženom „glagolom glasanja” ispitanici nisu prepoznali mogućnost usmjerenja pomoću prefiksa. Treba napomenuti da mađarski glagol *kiabál* ‘vikati’ i njegovi sinonimni glagoli mogu uz sebe vezati širok raspon smjernih prefiksa, jer unatoč tomu što sami nemaju značenje kretanja, uza sebe ipak vežu koncept usmjerenja, prodiranja u nekom smjeru. Naime, prostorna struktura radnje u danjoj rečenici može se opisati kao: *žena je vikala iz unutrašnjosti kuće, a njezino vikanje se čulo i vani*. Hrvatski nema mogućnost izražavanja ovog segmenta značenja, ekvivalent bi bio neprefiksadni glagol *viknuti* s dopunom *van*, pa je to možda razlog zašto je najčešći odgovor u ovoj rečenici upravo izostavljanje mađarskog prefiksa. Drugi bi razlog mogao biti taj što se inicijalna glasovna skupina osnovnog glagola *kiabál* ‘vikati’ oblično podudara s prefiskom *ki-* te su ispitanici taj glagol mogli interpretirati kao već prefigirani (premda im je on morao biti poznat, kao i mogućnost udvajanja istog prefiksa).

(30) A kertben dolgoztam, amikor a feleségem *KIkiabált*, hogy kész az ebéd, menjünk enni.

‘Radio sam u vrtu kada je supruga *doviknula* [dosl. *iz-viknula*] da je ručak gotov, idemo jesti.’

Gledano pojedinačno po prefiksima, kako kod glagola kretanja/pomicanja, tako i kod glagola nekretanja, ispitanici su u drugom testu najviše griješili kod uporabe prefiksa *át-* ‘pre-’ ili ‘nad-’ (samo 16-30% točnih odgovora; u prvom je testu ovaj prefiks polučio najbolje rezultate). Vrlo je kompleksno pitanje zašto je omjer ispravnih rješenja bio najniži kod ovog prefiksa. Za točnije razmatranje ove pojave trenutno nam nedostaju detaljnije analize o distribuciji prefiksa *át-/pre-* u oba jezika. Jedna od naših općih pretpostavki jest da je učestalost pojavljivanja tog prefiksa u smjernom značenju nešto veća u mađarskom jeziku nego u hrvatskom (čak i kod

glagola kretanja). Kao drugi, jednako važan, čimbenik jest da je općenito u rečenicama s ovakvim prefiksalsnim glagolom manje prisutna inače tipična dopuna takvih radnji, a to je prijedložni izraz *s preko* ili *kroz* koji označava medij, putanju ili orijentir kretanja objekta, a češće su **dopune koje elaboriraju** samo prostorno završnu točku radnje (hr. *preći na drugu stranu, prebjeći u susjednu zemlju*, m. *átmegy a másik oldalra, átmenekül a szomszéd országba*).¹² Dakle, dok je kod druga dva testirana prefiksa (*be-* ‘u-’, *ki-* ‘iz’) dopunska struktura glagola donekle mogla navesti ispitanike na izbor valjanog prefiksa, u rečenicama s *át-* ‘pre-’ ni u jednoj rečenici u našem testu nisu bile dane dopune sa značenjem ‘kroz’ ili ‘preko’, što je vjerojatno smanjilo mogućnost automatskog ubacivanja poželjnog prefiksa. Primjeri takvih rečenica:

- (31) Tegnap lejárt a személyi igazolványom, Breganánál mégis *ÁTengedett* a határőr.

‘Jučer mi je istekla osobna iskaznica, ali me je carinik na Bregani ipak *pustio preko* [dosl. *preko-pustio*].’

- (32) Vékonyak a falak a kollégiumban, és gyakran *ÁThallatszik* a zene a szomszéd szobából.

‘U studentskom domu tanki su zidovi, često se *čuje* [dosl. *preko-čuje*] muzika iz susjedne sobe.’

Kad je riječ o prefiksima koji se u ovom dijelu testa, uz glagole nekretanja, pojavljuju kao zamjene za tražene prefikse, primijećeno je da uz glagole čiji su hrvatski ekvivalenti neprefiksalsni, ali svršenog oblika, ispitanici često biraju prefiks *meg-* koji i mađarskom glagolu daje značenje svršenosti, ili pak izostavljaju prefiks. Takav je primjerice glagol *enged* ‘pustiti’ u primjerima (27) i (31) ili *hív* ‘zvati’ u primjeru (33). U ostalim rečenicama nije se istaknula tendencija učestalije uporabe nekog određenog prefiksa.

- (33) Mindenki a teremben ült. *Kihívtam* a kollégámat a folyosóra és egy fontos hírt közöltem vele.

‘Svi su sjedili u dvorani. *Pozvao* [dosl. *iz-zvati*] sam kolegu na hodnik i priopćio mu jednu važnu vijest.’

¹² Ta konstatacija prema našem iskustvu vrijedi za oba jezika, ali pravi omjeri uporabe (ili izostavljanja) spomenutih dopuna uz ove glagole u dva fokusirana jezika još nije bio predmet istraživanja.

5. Zaključne napomene

Rezultati ovog kratkog istraživanja pokazali su da za govornike hrvatskog jezika učenje i usvajanje shema smjernog prefigiranja u mađarskom jeziku doista predstavlja poteškoću, bez obzira na prividnu jednostavnost mehanizma. Jedan od najbitnijih razloga tomu jest da u hrvatskom i u mađarskom jeziku identični smjerni sufiksi pokazuju različitu sklonost k spajanju s glagolima kretanja ili pomicanja; odnosno da u mađarskom – za razliku od hrvatskog jezika – postoji široka mogućnost smjernog prefigiranja i glagola nekretanja.

Hipoteze postavljene prije provođenja testiranja pokazale su se točnima: rezultati prvog testa u kojem su ispitanici prevodili rečenice s hrvatskog na mađarski, a koje su sadržavale glagole identičnih sheme prefigiranja u dva jezika, bolji su od rezultata drugog testa s glagolima koji u hrvatskom nemaju svoje ekvivalente. Odnosno, omjer pravilno upotrijebljenih prefikasa u mađarskom jeziku bio je daleko veći u slučaju kada u hrvatskom postoji identični prefiksalski sklop, dok su kod glagola čiji ekvivalent u hrvatskom ne može dobiti smjerni prefiks ispitanici mnogo češće koristili krive prefikse, ili su ih izostavljali. Uspoređujući glagole kretanja i nekretanja u drugom testu, neke su rečenice s glagolima nekretanja polučile neočekivano dobre rezultate, ali u njima je vjerojatno ispravnim odgovorima pridonijela i izrečena glagolska dopuna i rečenični kontekst.

Kod neispravne uporabe prefiksa uz glagole kretanja ističe se tendencija da umjesto prostorno precizno elaboriranog *be-* 'u-' i *ki-* 'iz-' ispitanici često biraju po smjeru shematičniji prefiks *el-* koji u svojoj primarnoj funkciji opisuje značenje udaljavanja od orijentira u nespecificiranom smjeru, a odgovara mu hrvatski prefiks *od-*.

Istraživanje je ukazalo i na činjenicu da su ispitanici od tri testirana prefiksa najviše kolebanja pokazali u primjeni prefiksa *át-* 'pre(ko)-', 'nad-', dok je kod prefikasa *be-* 'u-' i *ki-* 'iz-' omjer pravilne uporabe bio općenito veći. Pretpostavljamo da je razlog tomu složenija mikrostruktura radnji s tim prefiksom, odnosno da uz takve glagole postoje čak dva orijentira – medij kretanja i ciljna završna točka kretanja.

S obzirom na to da su strukturalne razlike između mehanizama prefigiranja u mađarskom i hrvatskom daleko složenije nego što se to na prvi pogled čini, ovdje započeti kontrastivno-funkcionalni opis – potaknut u osnovi učestalim učeničkim pogreškama – otvara mogućnost kako za još produbljeniju teorijsku razradu, tako i za proširivanje ove tema na dalje se-

gmente koje ovo primijenjeno-lingvističko istraživanje nije moglo obuhvatiti; misleći pritom na uporabu drugih elementarnih prefikasa smjernog značenja u dvama jezicima. Međutim, usporedo s tim svakako bi bilo važno dati sustavnu kontrastivno-funkcionalnu analizu primjene pojedinih ekvivalentnih prefikasa u dvama jezicima u raznim konceptualnim domenama, primjerice opisati učestalost njihova pridruživanja određenim semantičkim skupinama glagola. Uvjereni smo da bi spoznaje dobivene ovakvim istraživanjima s jedne strane mogle obogatiti naše opće tipološko poznavanje mehanizama prefigiranja, dok bi se s druge strane mogle ciljano koristiti u planiranju nastavnog gradiva u poučavanju hrvatskog i mađarskog kao stranih jezika.

Literatura

- Bárczi, Géza, Benkő, Lóránt, Berrár, Jolán (1967) „Az igekötők”. *A magyar nyelv története*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 395–397.
- Belaj, Branimir, Tanacković Faletar, Goran (2017) *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga druga. Sintaksa jednostavne rečenice*. Disput, Zagreb.
- Dóla, Mónika (2004) „Az igekötős igék tanítása”. (Tanulmányok és javaslatok). *Hungarológiai Évkönyv*, 5, 60–79.
- Fazakas, Emese (2003) „Igekötős igék tanítása idegen anyanyelvűeknek”. *Javaslatok. Hungarológiai Évkönyv*, 4, 18–24.
- Gheno, Danilo (1999) „A magyar mondatban elsajátításának néhány nehézsége az olasz anyanyelvű tanulók szempontjából”. *Hungarologische Beiträge*, 12, Universität Jyväskylä, 39–43.
- Giai, Béla (2006) „A magyar mint idegen nyelv fogalma”. *Magyar nyelvmester: a magyar mint idegen nyelvi és hungarológiai alapismeretek*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 67–73.
- Jakab, István (1976) „A magyar igekötők állományi vizsgálata”. *Nyelvtudományi Értekezések* 91. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Korompay, Klára (1999) „A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a francia anyanyelvű hallgatók szempontjából”. *Hungarologische Beiträge*, 12, Universität Jyväskylä, 79–90.
- Máté, József (1999) „A magyar nyelv elsajátításának nehézségei a finn anyanyelvű tanulók szempontjából”. *Hungarologische Beiträge*, 12, Universität Jyväskylä, 91–112.

- Matovac, Darko, Udier, Sanda Lucija (2016) „Modeli poučavanja značenja glagolskih prefikasa i prefigiranih glagola u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika”. *Jezikoslovlje*, 17, 3, 495–518.
- Mikes, Melánia, Keck, Balázs, Babić, Sava (1982) „A magyar igekötők szórendje”. *Szórendi kérdések. Szerbhorvát-magyar kontrasztív nyelvtan. Újvidék*, 41–47.
- J. Soltész, Katalin (1959) *Az ősi magyar igekötők*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Sömjénné Csécsy, Magdolna (1999) „A magyar nyelv elsajátításának nehézségei francia anyanyelvű tanulók szempontjából”. *Hungarologische Beiträge*, 12, Universität Jyväskylä, 169–178.
- Sučević Međeral, Krešimir (2020) *Mađarski glagolski prefiksi – očima Hrvata*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Šarić, Ljiljana (2014) *Prostor u jeziku i metafora. Kognitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Jesenski i Turk.
- Szili, Katalin (1999) „Hogyan tanítsuk? I. Az igekötők”. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből*. 38. ELTE Budapest.
- Szili, Katalin (2003) „A ki igekötő jelentésváltozásai”. *Magyar Nyelv*, 99, 163–188.
- Szili, Katalin (2005a) „A be igekötő jelentésváltozásai I”. *Magyar Nyelvőr*, 129, 151–164.
- Szili, Katalin (2005b) „A be igekötő jelentésváltozásai II”. *Magyar Nyelvőr*, 129, 282–299.
- Szili, Katalin (2009) „A *fel*, *le* és egyéb igekötős igék formai-szemantikai viszonyának kérdéséhez”. *Magyar Nyelv*, 105, 175–188.
- Szücs, Tibor (2006) „A kontrasztív nyelvészet szerepe a magyar mint idegen nyelv tanításában”. *Magyar nyelvmester: a magyar mint idegen nyelvi és hungarológiai alapismeretek*. Tinta Könyvkiadó, 97–112.
- Tolcsvay Nagy, Gábor (2016) „Az igekötő + ige szerkezet szemantikája”. *Az ige a magyar nyelvben – funkcionális elemzés*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 69–97.
- Udier, Sanda Lucija, Mikelić Preradović, Nives, Boras, Damir (2017) „Verbal prefixes in teaching Croatian as a second language”. *Applied Linguistics Research and Methodology*, ur. Cergol Kovačević, Kristina, Udier, Sanda Lucija. Frankfurt am Main, Germany: Peter Lang, 153–167.

- Varga, Róbert (2006) „Az igekötők tanítása (Szempontok egy magyar–francia összehasonlító vizsgálatához)”. *Teaching of Hungarian Language* 2, 1–2, 56–65.
- Žagar Szentesi, Orsolya, Katalinić, Kristina (2017) „Adalékok az igekötők használatának kérdéshez – a be- igekötő irányjelölői használatának kontrasztív vizsgálata”. Izlaganje na međunarodnom znanstvenom skupu „25. Egyetemi Nyelvészeti Napok – Az alkalmazott nyelvészet jelene és jövője”, Novi Sad, 7. studenog 2017.
- Žagar Szentesi, Orsolya (2018) *Priručna gramatika mađarskoga jezika*. Naklada Knjigra.

SUMMARY

Orsolya Žagar Szentesi, Kristina Katalinić

PREVERBAL MODIFIATORS OF DIRECTION IN HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE – IN THE CONTEXT OF THE CROATIAN LANGUAGE

The use of preverbal modifiers in Hungarian as a foreign language (HFL) causes a lot of difficulties that have been discussed in many papers in the past few decades. Although verbal constructions with preverbal modifiers of direction do not seem to involve a complicated process of creating verbal phrases (because of their morpho-semantic transparency), still, students of HFL have problems even in this respect: either they tend to omit the proper directional preverbal modifier, or they use a wrong one, in many verbal forms. We conducted a research by testing students of HFL (intermediate and upper level of proficiency). They were asked to translate sentences from Croatian into Hungarian (first part), and to complete Hungarian sentences with preverbal modifiers (second part). The results have revealed that students use directional preverbal modifiers more appropriately (adequate to the event structure) in cases when a matching pattern (modifier + verb) exists in the Croatian language. The results have also revealed that there is a relevant difference between the proper use of certain directional modifiers: *ÁT-* (‘across’, ‘through’) was by far the less appropriately used modifier, while *BE-* (‘into’) and *KI-* (‘out’) seemed easier to use. We also found that the modifier *EL-* (‘away’) was the most frequent wrong answer in the test.

Key words: *preverbal modifiers; prefixes of direction; Hungarian as a foreign language; second language acquisition*